

Registrované významné krajinné prvky ve Středočeském kraji

Tereza Štefanová

Významné krajinné prvky (VKP) jsou často opomíjeným nástrojem ochrany přírody a krajiny. Pro větší poznání jeho využívání byla provedena analýza registrovaných významných krajinných prvků na příkladu území Středočeského kraje,

který je v rámci ČR největší a má různorodé přírodní podmínky. Pozornost byla vedle zpřesnění aktuálních počtů registrovaných VKP zaměřena také na nejčastější problémy, které registraci provázejí.

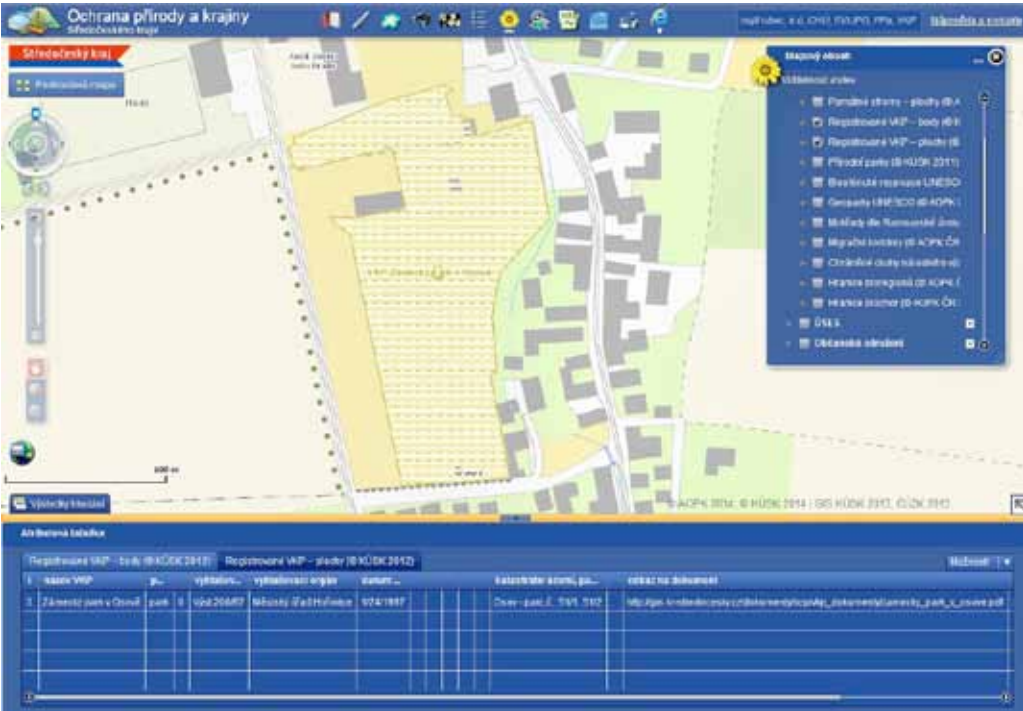

Hřbitovy s bohatou vegetací jsou vhodné k registraci jako významný krajinný prvek. Na snímku VKP Hřbitov „Boží Tělo“ v Jílovém u Prahy. Foto: Robert Štefan

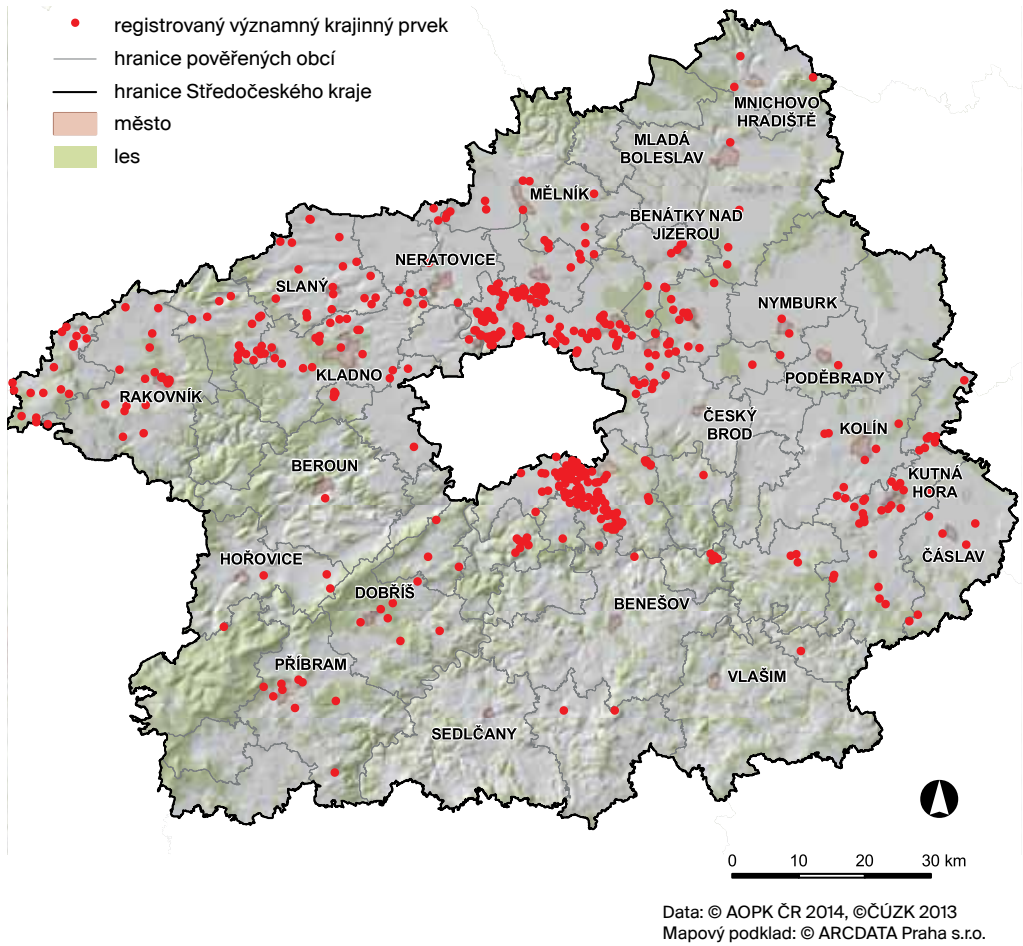
Sběr dat o registrovaných VKP ve Středočeském kraji

V roce 2008 proběhlo shromáždění údajů o registrovaných VKP a jejich následná digitalizace. Krajský úřad Středočeského kraje se obrátil na odbory životního prostředí obcí s pověřeným obecním úřadem ve Středočeském kraji s prosbou o poskytnutí informací o registrovaných významných krajinných prvcích v jejich správním obvodu. Ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) poté vytvořil digitální vrstvu registrovaných významných krajinných prvků včetně vazby na naskenované vyhlášovací dokumenty. Výsledná vrstva byla zaslána úřadům územního plánování obcí s rozšířenou působností v rámci údajů o území pro územně analytické podklady. Začátkem roku 2013 byl aktualizován archiv AOPK ČR, když z Krajského úřadu Středočeského kraje byly získány potřebné podklady, tedy mapové vrstvy a dostupné registrační listiny jednotlivých VKP v elektronické podobě. Poté byly na webových stránkách jednotlivých obcí dohledávány další možné registrované VKP. Důležitým zdrojem informací se stala „Koncepce ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje v letech 2006–2016“, kterou v roce 2006 vydal Český svaz ochránců přírody Vlašim, obsahující mimo jiné právě soupis registrovaných VKP na území Středočeského kraje. Navíc bylo všech 55 obcí s pověřeným obecním úřadem obesláno s žádostí o kontrolu a zaslání chybějících registračních listin. Provedenou aktualizací byl počet registrovaných VKP ve Středočeském kraji zpřesněn na 463.

Šetření ukázalo, že v případě 20 významných krajinných prvků již není registrace aktuální. V deseti případech se tak stalo z důvodu vyhlášení zvláště chráněného území na místě původního registrovaného VKP, u ostatních bylo zjištěno, že vůbec nebyly registrovány, případně zde zcela chybí registrační listiny. Naopak byly získány informace o 77 registrovaných VKP, které nefigurovaly v materiálech získaných z krajského úřadu. Zajímavostí je, že v 54 případech (tedy v 70 %) se jednalo o VKP registrované do roku 2007, tedy ty, které se nepodařilo zachytit během sběru dat v roce 2008. V letech 2008–2013 bylo zjištěno 23 nových registrovaných VKP.

Mapová aplikace Středočeského kraje obsahuje rovněž registrované VKP (<http://gis.kr-stredocesky.cz/fx/ozp/opk/>).

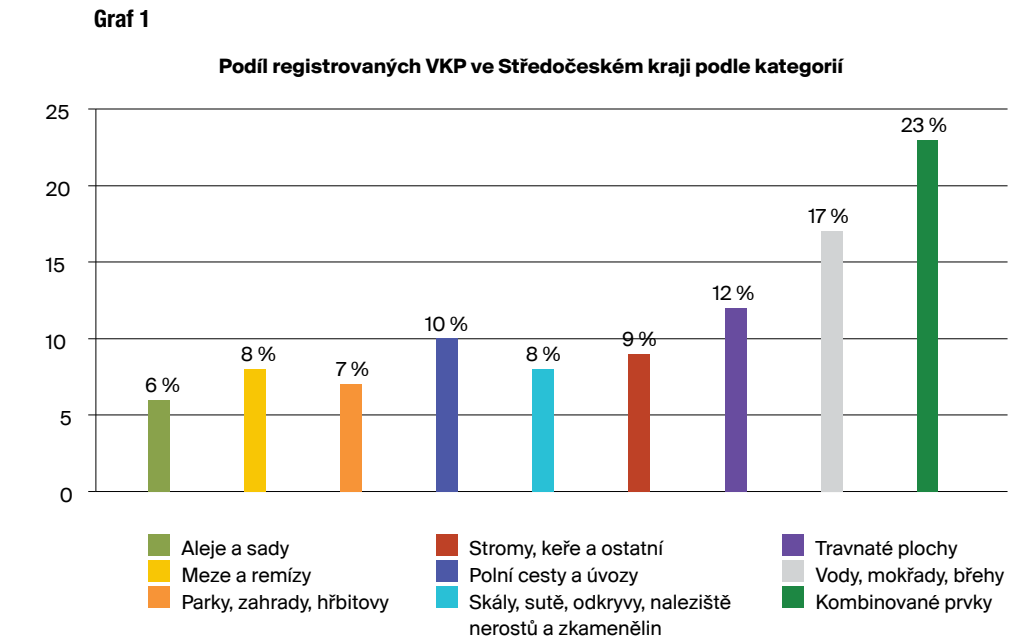
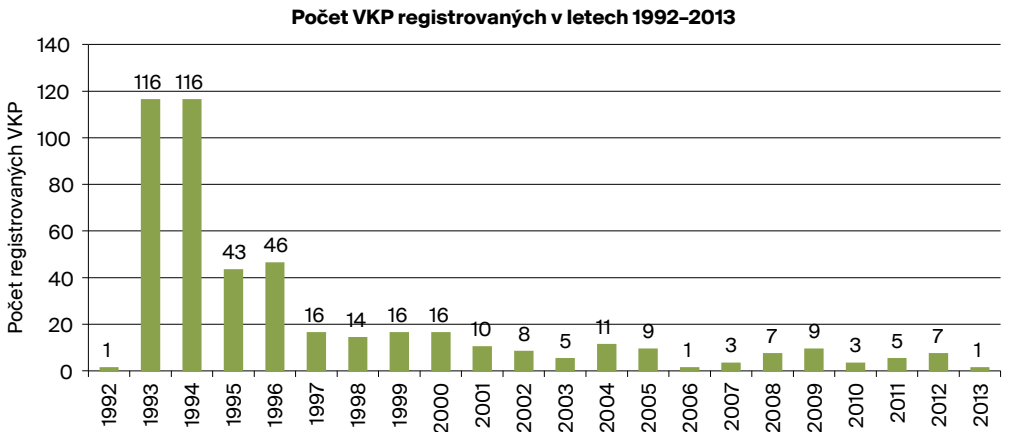
Registrované významné krajinné prvky ve Středočeském kraji.

Obec s pověřeným obecním úřadem	Počet VKP
Bělá pod Bezdězem	0
Benátky nad Jizerou	6
Benešov	1
Beroun	1
Brandýs nad Labem – Stará Boleslav	37
Březnice	0
Čáslav	6
Čelákovice	10
Černošice	1
Český Brod	0
Dobříš	7
Hořovice	4
Hostivice	2
Jesenice (okres Praha-západ)	8
Jesenice (okres Rakovník)	17
Jílové u Prahy	7
Kamenice	1
Kladno	19
Kolín	7
Kostelec nad Černými Lesy	1
Kouřim	0
Kralupy nad Vltavou	7
Křivoklát	0
Kutná Hora	25
Lysá nad Labem	15
Mělník	18
Městec Králové	0
Mladá Boleslav	4
Mnichovo Hradiště	3
Mníšek pod Brdy	2
Mšeno	0
Neratovice	15
Nové Strašecí	17
Nymburk	3
Odolena Voda	51
Pečky	0
Poděbrady	1
Příbram	9
Rakovník	22
Roztoky	1
Rožmitál pod Třemšínem	0
Říčany	93
Sadská	1
Sázava	4
Sedlčany	0
Slaný	18
Týnec nad Labem	6
Týnec nad Sázavou	0
Uhlířské Janovice	3
Unhošť	4
Úvaly	5
Velvary	1
Vlašim	0
Votice	2
Zruč nad Sázavou	1

Tab. Počet registrovaných VKP na území jednotlivých obcí s pověřeným obecním úřadem

Nejvíce registrovaných VKP se nachází v obcích s pověřeným obecním úřadem Říčany (93), Odolena Voda (53), Brandýs nad Labem – Stará Boleslav (37), tedy v obcích, které byly součástí okresu Praha-východ. Vysoké počty registrovaných VKP jsou dány přístupem tehdejšího okresního úřadu k registraci VKP v 90. letech. Naopak zcela bez registrovaných VKP jsou obce s pověře-ným obecním úřadem Bělá pod Bezdězem, Březnice, Český Brod, Kouřim, Křivoklát, Městec Králové, Mšeno, Sedlčany, Týnec nad Sázavou a Vlašim. Nejvíce významných krajin-ných prvků bylo registrováno v 90. letech, cca 80 % všech registrovaných VKP, od roku 2000 do roku 2013 bylo ročně registrováno průměr-ně 7 významných krajinných prvků. Podle typu lze registrované VKP rozdělit do následujících kategorií: aleje a sady; meze a remízy; parky,

zahrady, hřbitovy; stromy a keře ostatní; polní cesty, úvozy; skály, sutě, odkryvy, naleziště nerostů a zkamenělin; travnaté plochy; vody, mokřady, břehy a kombinované prvky. Z grafu č. 2 je patrné, že nejrozšířenější jsou kombinované prvky (23 %), následované kate-gorií vody, mokřady, břehy (17 %), travnaté plochy (12 %), stromy a keře ostatní (10 %), skály, sutě, odkryvy, naleziště nerostů a zkamenělin (9 %), meze a remízy, polní cesty, úvozy (8 %), parky, zahrady, hřbitovy (7%) a nejméně je pak registro-vaných VKP v kategorii aleje a sady (6 %). Aktualizace registrovaných významných kra-jinných prvků ve Středočeském kraji se nesou-středila pouze na číselné vyjádření počtů VKP, ale měla za cíl zjistit, jaký je přístup pověřených obecních úřadů k jejich registraci. Niže jsou uve-dené nejčastější problémy, které se v souvislosti s registrací VKP vyskytovaly.

Graf 2

Nedostatečné kapacity pracovníků

Významné krajinné prvky jsou často vní-mány jako okrajová záležitost, a to zejména v malých obcích s nedostatkem pracovníků, kde na VKP vedle nezbytné agendy, jako je vodohospodářství či odpady, již nezbývá příliš prostoru. Dochází k situacím, kdy pro-blematiku životního prostředí řeší lidé, kteří nemají dostatečný přehled v oblasti ochrany přírody a krajiny, jak dokládá dotaz pracovnice nejmenovaného úřadu, zda VKP jsou to samé co památné stromy. Zde se nabízí otázka, zda je vůbec vhodné, aby institut registrovaných VKP spadal do působnosti obcí s pověřeným obecním úřadem, které sice znají své území nejlépe, ale bohužel mnohdy nemají dosta-tečné časové možnosti a potřebný počet kva-lifikovaných pracovníků.

Významný krajinný prvek (VKP)

Pojem významný krajinný prvek definuje usta-novení § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále ZOPK) jako ekolo-gicky, geomorfologicky nebo esteticky hod-notnou část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Významnými krajinnými prvky jsou všechny lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Tyto VKP jsou významnými kra-jinnými prvky ze zákona. Jako VKP je možno registrovat i jiné části krajiny, které jsou eko-logicky, geomorfologicky nebo esteticky hod-notné a utváří typický vzhled krajiny nebo při-spívají k udržení její stability (tzv. registrované VKP). Tato registrace je realizována postu-pem podle § 6 ZOPK a provádí ji příslušný orgán ochrany přírody (pověřený obecní úřad). Patří sem zejména mokřady, stepní trávníky, remízy, meze, trvalé travní porosty – druhově pestré louky, naleziště nerostů a zkameně-lin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy. Registrovanými VKP mohou být i cenné plochy porostů sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků, pokud splňují výše zmíněné zákonné podmínky. VKP ze zákona není možné registrovat podle § 6 zákona, neboť registrace se vztahuje na jiné části krajiny než na ty, které jsou taxativně vyjmenovány v § 3 písm. b).

VKP Žákova skála nedaleko obce Bělky představuje významnou geologickou lokalitu s nálezy zkamenělin, zejména ústřic. Foto: Robert Štefan

Vlastnické vztahy vs. registrace VKP

Obce se zřídka samy iniciativně pouští do registrace VKP, a když už, tak na pozemcích, které patří obci. S iniciativou na registraci VKP často přicházejí vlastníci pozemků, případně různá občanská sdružení, místní muzea či zástupci odborné veřejnosti.

Nepřesnosti v evidenci registrovaných VKP

Nepřesnosti v evidenci registrovaných VKP jsou spojeny především s přesunem této agendy ze zrušených okresních úřadů na obce s pově-řeným obecním úřadem. Dokumenty často skončily na úrovni obce s rozšířenou působností, případně se ztratily úplně. K nepřesnostem rov-něž dochází při změně odpovědných pracovníků na příslušném úřadě, kdy nedojde k úplnému předání agendy. Došlo k případu, kdy se pra-covnice úřadu až během aktualizace dozvěděla o existenci materiálů k registrovaným VKP na území své obce a velice ocenila jejich zaslání. Jinde byl naopak projeven naprostý nezájem o tuto problematiku, když bylo konstatováno, že potřebné dokumenty nemají k dispozici a že by je snad měla mít obec s rozšířenou působnos-tí. V evidenci bývají také vedeny VKP, k jejichž registraci nakonec nedošlo, případně VKP, na jejichž území posléze došlo k vyhlášení zvláš-tě chráněného maloplošného území.

VKP „registrované“ na počátku 90. let

Na počátku 90. let se k VKP nezřídka přistu-povalo jako k součásti územního systému ekologické stability (ÚSES). K těmto VKP pak existují vyhlášky s uvedeným výčtem katastrů a čísel parcel, na kterých je VKP vyhlášeno, ale již chybí odůvodnění či bližší popis loka-lity. Tato problematika se týká okresu Praha-východ, kam pro zajímavost spadá 42 % všech registrovaných VKP ve Středočeském kraji. Komplikovanost problematiky dobře popi-suje případ z Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi, kde platnost zmíněných vyhlášek byla napadnuta v roce 2009 Českou inspekci životního prostředí ČR. Úřad si poté zažádal o vyjádření Ministerstva vnitra ČR a nyní může doložit, že zmiňované vyhlášky jsou v pořádku. Přesto zůstává otázkou, zda tyto VKP vnímat jako skutečně registrované.

Absence zveřejnění dat

Na webových stránkách úřadů obcí s pověře-ným obecním úřadem často chybí informace o VKP registrovaných na jejich území, přičemž o tyto údaje bývá zájem např. při procesech hodnocení vlivů záměrů na životní prostředí, územním řízení apod. Obce mohou přítomnost registrovaných VKP na svém území použít rovněž ke svému zviditelnění, a tedy přilákání návštěvníků. Nezanedbatelným aspektem je

Příklad problematické vyhlášky k registraci významných krajinných prvků z 90. let.

také informování místních obyvatel a tím prohlubování jejich zájmu o danou obec, což nebývá vždy samozřejmostí. Možností existuje celá řada – informace na webu, vydávání letáků a publikací, případně osazení nejvíce navštěvovaných lokalit (např. parků či hřbitovů) informační tabulí.

Ukázku dobré praxe představuje např. publikace Významné krajinné prvky okresu Rakovník (Škoudlínová, 2001). Přehled registrovaných významných krajinných prvků a krajinných dominant ve správním obvodu Lysé nad Labem byl vydán v roce 2005, přičemž aktualizované informace jsou k dispozici také na webu města. Městský úřad v Kolíně vydává Průvodce po přírodních lokalitách Kolínska, ve kterých tematicky představuje jednotlivé VKP. K dispozici je rovněž v elektronické podobě na webových stránkách města. Leták o registrovaném VKP na svém území vydal v roce 2007 Městský úřad v Berouně. Aktualizované přehledy registrovaných VKP mají na svém webu Benátky nad Jizerou, Dobříš a Příbram. Krajský úřad Středočeského kraje spravuje mapovou aplikaci, jejíž součástí jsou rovněž registrované významné krajinné prvky (<http://gis.kr-stredocesky.cz/fx/ozp/opk/>).

Registrace významného krajinného prvku je jedním ze způsobů, jak ochránit aleje mizející z naší krajiny. VKP Tereziánské lipové aleje se nachází mezi obcemi Středokluky a Kněževes. V letech 2008–2009 došlo k ošetření stávajících stromů a alej byla doplněna o 90 nových lip malolistých. Foto: Robert Štefan

Závěr

Aktualizací registrovaných významných krajinných prvků ve Středočeském kraji byly získány údaje k 77 registrovaným VKP, které dosud nebyly evidovány v mapové databázi Krajského úřadu Středočeského kraje. Nově získané registrační listiny byly poskytnuty krajskému úřadu, který je použije ke zpřesnění své databáze. Analýza současného stavu mimo jiné ukázala,

že registrované VKP mohou zajistit vhodnou ochranu zejména menších přírodovědně či krajinářsky cenných lokalit a představují zajímavou, byť často opomíjenou problematiku, kterou je třeba se začít více zabývat. Registrované VKP svým způsobem představují ryze lokální chráněná území, vhodně dotváří síť zvláště chráněných území, a jako takové mají svůj nezastupitelný význam v ochraně přírody a krajiny.

Zdroje

- Kolektiv autorů (2006): Koncepce ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje v letech 2006–2016. ČSOP Vlašim. Ke stažení: <http://www.kr-stredocesky.cz/documents/20994/106612/Koncepce+ochrany+p%C5%99%C3%ADrody+a+krajiny+St%C5%99edo%C4%8Desk%C3%A9ho+kraje+v+letech+2006-2016?version=1.1>
- Kolektiv autorů (2007–2012): Průvodce po přírodních lokalitách Kolínska. Městský úřad Kolín, odbor životního prostředí a zemědělství. Ke stažení: <http://www.mukolin.cz/cz/navstevnik/vylety-do-okoli/pruvodce-po-prirodnich-lokalitach-kolinska/>
- Kolektiv autorů (2007): Významný krajinný prvek Ratinka – Hvíždalka. Město Beroun.
- Schreiber, M. (1994–1996): Významné krajinné prvky v katastrálních územích obcí okresu Praha-východ. Okresní úřad Praha-východ.
- Škoudlínová, A. (2001): Významné krajinné prvky okresu Rakovník. Rabasova galerie Rakovník. Ke stažení: <http://rabasgallery.cz/publ/book.php?jazyk=cz&path=178&rok=2001>
- Web města Benátky nad Jizerou: <http://www.benatky.cz/omeste/priroda/vkprvky.php>
- Web města Dobříš: http://www.mestodobris.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=2796&id=463834&n=seznam-registrovanых-vyznamnych-krajinnых-prvku-v-orp-dobris&query=vkp
- Web města Lysá nad Labem: <http://www.mestolysa.cz/cz/zivotni-prostredi/vyznamne-krajinne-prvky/>
- Web města Příbram: <http://www.pribram.eu/zivot-ve-meste/zivotni-prostredi/chranene-casti-prirody/vyznamne-krajinne-prvky.html>
- Věstník MŽP č. 3/2000. Ke stažení: <http://www.mzp.cz/osv/edice/nsf/>

Povolování kácení dřevin ve vztahu k ustanovením jiných zákonů – obecné principy a kácení z důvodu výstavby

Jitka Jelínková

V článku publikovaném v Ochraně přírody 5/2014 jsem se snažila podrobněji vysvětlit postup doporučovaný v Metodickém pokynu odboru obecné ochrany přírody a krajiny MŽP k aplikaci § 8 a § 9 ZOPK (Věstník MŽP 5/2014) v případech, kdy zamýšleným kácením dřevin mohou být dotčeny

další zájmy chráněné zákonem o ochraně přírody a krajiny (např. významný krajinný prvek – VKP, krajinný ráz, zvláštní druhová ochrana atd.). Ještě více sporných a v praxi tedy nejednotně pojmáných otázek existuje v situacích, kdy zamýšlené kácení „souvisí“ s ustanoveními jiných zákonů.

Kácení dřevin v obvodu dráhy na Liberecku v rámci „údržby“ železniční tratě. Foto: archiv Magistrát města Jablonec nad Nisou